

ÇOK ULUSLU ŞİRKETLER VE TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Selman GÖKÇE¹

Özet

1980'li yıllardan itibaren küreselleşme süreci, gelişmiş ülkelerde faaliyet gösteren büyük işletmelerin paradigmasını değiştirmiş, onları daha geniş bir perspektife taşımıştır. Bu dönüşümle birlikte, büyük şirketler küresel arenada daha etkin olabilmek, büyümek ve kârlarını artırmak adına çok uluslu şirket modeline evrilmişlerdir. Dünya ekonomisinin belirleyici oyuncularına haline gelen çok uluslu şirketler, faaliyet gösterdikleri ülkelerde ekonomik kalkınmaya önemli katkılarda bulunarak, küresel ekonomik dengeyi etkilemişlerdir. Türk şirketleri, iç pazardaki güçlerini uluslararası alana taşıyarak küresel arenada dikkat çekici başarılar elde etmişlerdir. İşletme satın almaları ve stratejik yatırımlar yoluyla uluslararası pazarda etkin bir rol oynayan Türk şirketleri, 2022 yılı performanslarıyla öne çıkmaktadırlar. Bu çalışma, küreselleşme kavramını derinlemesine inceleyerek çok uluslu şirketlerin tanımı, tarihçesi, özellikleri, amaçları, etkileri ve türleri üzerinde durmaktadır. Ayrıca, Türk şirketlerinin 2022 yılındaki performansları, içerik analiz yöntemiyle detaylı bir şekilde incelenerek, küresel rekabetin dinamiklerine katkıda bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Çok Uluslu Şirketler, Ekonomi, Türkiye

Abstract

Since the 1980s, the process of globalization has changed the paradigm of large businesses operating in developed countries, expanding their perspectives. Along with this transformation, major corporations have evolved into multinational corporation models to be more effective on the global stage, grow, and increase their profits. Becoming decisive players in the world economy, multinational corporations have significantly contributed to economic development in the countries where they operate, influencing the global economic balance. Turkish companies have achieved remarkable success on the global stage by extending their domestic strength to the international arena. Turkish companies play an active role in the international market through business acquisitions and strategic investments, standing out with their performance in 2022. This study deeply examines the concept of globalization, focusing on the definition, history, characteristics, purposes, effects, and types of multinational corporations. Additionally, the performance of Turkish companies in 2022 is thoroughly analyzed using content analysis methodology, contributing to the dynamics of global competition.

Keywords: Globalization, Multinational, Corporations, Economy, Turkey

---

¹ Doç. Dr. St.Clements Universty, sgs_19805@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8041-1146>

GİRİŞ

Son yıllarda teknolojideki ilerlemeler ve uluslararası serbestleşme faaliyetleri, üretim, tüketim ve finans alanlarında küreselleşmiş bir ekonominin ortaya çıkmasına neden olmuştur (Koçtürk ve Eker, 2012, s.35). Bu küreselleşme sürecinin önde gelen aktörlerinden olan çok uluslu şirketler, birden çok ülkede faaliyet göstermektedir.

Küreselleşmenin dünya genelinde yaygınlaşmasıyla birlikte, ülke sınırları mekânsal olarak daha az önemli hale gelmiş ve ticaret engelleri azalmıştır, bu da çok uluslu şirket sayısının artmasına katkı sağlamıştır.

Çoğunlukla Kuzey Amerika, Çin, Avrupa ve Japonya merkezli olan bu şirketler, gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere kaynak transferi yapmaktadırlar. Kaynaklara sahip olmadıkları durumlarda ise yerel şirketlerle ortaklık kurarak faaliyetlerine devam etmektedirler (Koçtürk ve Eker, 2012, s.35).

Bu çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. Teorik çerçeve bölümünde, küreselleşme kavramı ile çok uluslu şirketlerin tanımı, gelişimi, özellikleri, amaçları, türleri ve sahip oldukları riskler ele alınmıştır. Metodoloji bölümünde ise küresel çapta faaliyet gösteren çok uluslu Türk şirketlerinin 2022 yılı performansları, içerik analizi yöntemiyle detaylı bir şekilde incelenmiştir.

1. Araştırmanın Teorik Çerçevesi

1.1. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme, son yıllarda hem diplomasi alanında hem de akademi dünyasında en yaygın kullanılan kavramlardan biridir. Ancak, küreselleşmenin genel kabul görmüş bir tanımı bulunmamaktadır.

Literatürde küreselleşme, uluslararasılaşma, evrenselleşme, modernizasyon, karşılıklı bağımlılık, globalleşme gibi kavramlarla eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Bayar, 2008).

Küreselleşme, yer kürede malların, hizmetlerin, yatırımların, piyasaların, üretim faktörlerinin, teknolojik gelişmelerin, eğitimin, sağlığın, hukukun, kültürün, siyasal ve çevresel faktörler gibi ortak değerlerin bölge ya da ulusal sınırları aşarak uluslararasılaşması olarak tanımlanabilir (Çeken, 2003).

Küreselleşme, dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan insanlar, toplumlar ve ülkeler arasındaki iletişim ve etkileşimin giderek arttığı "karşılıklı bağımlılık" kavramı çerçevesinde bir fenomendir (Bayar, 2008).

Yukarıdaki tanımlardan anlaşıldığı üzere, küreselleşme siyasal, ekonomik, kültürel, çevresel, demografik ve teknolojik gibi geniş bir yelpazeye sahiptir. Mekânsal sınırların önemini kaybetmesiyle birlikte dünya, küçük bir köy haline gelmiştir.

“Küresel” kavramı, ilk defa 1960 yılında McLuhan’ın “Komünikasyonda Patlamalar” isimli kitabında, bu süreç için “Global Köy” ifadesini kullanması ile literatüre girmiştir (Tutar, 2000).

Küreselleşme, aslında yeni bir olgu değildir; tarihsel bir süreç içinde üç aşamadan geçerek günümüzdeki halini almıştır. Birinci küreselleşme dönemi, 1490 tarihinde merkantilizmin etkisiyle ortaya çıkmış ve sömürgecilikle sonuçlanmıştır. İkinci küreselleşme, sanayileşme ile başlamış ve sömürgecilik daha sonra emperyalizme dönüşmüştür.

Üçüncü dönem ise 1970 yılında çok uluslu şirketlerin ortaya çıkması, 1980'li yıllarda iletişim reformunun yaşanması ve son olarak SSCB'nin 1990 yılında parçalanmasıyla birlikte Amerika ve batının rakipsiz kalmasıyla gerçekleşmiştir. Günümüzdeki küreselleşme süreci ise teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesiyle bağlantılıdır (TASAM, 2006).

1.2. Çok Uluslu Şirketlere Genel Bir Bakış

1.2.1. Çok Uluslu Şirket Kavramı

Yerel şirketler, faaliyet gösterdikleri işletmelerin bulunduğu ülke sınırları içerisinde faaliyet gösteren işletmelerdir. Uluslararası şirketler, ana merkezleri ait olduğu ülkede bulunan ancak birçok ülke ile ticaret yapan işletmelerdir. Çok uluslu şirketler ise birden çok yabancı ülkede düzenli ve sürekli faaliyet gösteren, buldukları ülkelerde satışların büyük bir kısmını gerçekleştiren işletmeler olarak tanımlanabilir. İşletmelerin ekonomik gücüne, faaliyet gösterdikleri ülke sayısına ve yönetim stratejilerine göre farklı gruplara ayrıldıkları için çok uluslu şirketlerin tanımları farklılık göstermektedir (Oran, 2020)

Küresel ekonominin önemli aktörlerinden olan çok uluslu şirketler, en basit tanımıyla birden fazla ülkede üretim yapan ve hizmet sunan işletmelerdir. Oligopolcu bir yapıya meyilli olan çok uluslu şirketler, en az iki ülkede üretim yapar ve satış faaliyetlerini yürütürler; ayrıca şirketin yönetimi ve mülkiyeti birden fazla devletin vatandaşına ait olabilir (Gilpin, 1987).

Çok uluslu şirketler, en az iki ülkede faaliyet gösteren, aynı yönetim adı altında bulunan ve yöneticileri farklı uluslardan olan işletmelerdir (Tümer, 1998, s.34).

Farklı tanımlardan çıkan ortak nokta, çok uluslu şirketlerin dünya ekonomisi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğudur. Bu şirketler, küresel ticareti canlandırarak, yerel ekonomilere yatırım yaparak ve teknoloji transferi sağlayarak küreselleşme sürecini hızlandırmaktadır.

2. Çok Uluslu Şirketlerin Tarihsel Gelişim Süreci

Çok uluslu şirketlerin tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. Sömürgecilik faaliyetlerinin 15. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmasıyla birlikte, çok uluslu şirketlerin tarihlerinin başladığı söylenmektedir. Modern anlamda çok uluslu şirketler ise 19. yüzyılda ortaya çıkmış ve sayılarında büyük artış, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte yaşanmıştır.

Çok uluslu şirketler, günümüze gelene kadar aşağıdaki evrelerden geçmişlerdir (Yıldırım: 2019, s.11):

- Ticari kapitalizm ve sömürgecilik (1500-1800)
- Girişimci ve finansal kapitalizm (1800-1875)
- Uluslararası kapitalizm (1875-1960)
- Kapitalizmin küreselleşmesi (1960 ve sonrası)

Türkiye'deki çok uluslu şirketler, Cumhuriyet döneminden 1980 yılına kadar olan süreci ve 1980'den günümüze kadar olan dönemi kapsayan iki ana gruba ayrılır. Bu ayrım, dünya genelindeki gelişmelere paralel olarak özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında şirket sayısında bir artış yaşandığını göstermektedir (Akaner, 2020).

3. Çok Uluslu Şirketlerin Temel Özellikleri

Çok uluslu şirketlerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- İki veya daha fazla ülkede ticari faaliyette bulunurlar.
- Merkezi bir denetim yapısına sahiptirler.

- Faaliyet gösterdikleri ülkelerin ekonomileri üzerinde olumlu bir etki bırakırlar.
- Güçlü sermaye yapıları bulunmaktadır.
- Yüksek kapasiteli kitlesel üretime sahiptirler.
- Gelişmiş teknoloji ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütürler
- Ekonomik anlamda küreselleşme sürecini hızlandırırlar vs.

4. Çok Uluslu Şirketlerin Amaçları

Çok uluslu şirketler, ilk kurulduklarında genellikle ham madde kaynaklarına yakın olmayı hedeflemişlerdir. Ancak zaman içinde, bu hedefin yanı sıra çeşitli diğer faktörlerin de çok uluslu şirketler üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Çok uluslu şirketlerin genel olarak amaçları aşağıda sıralanmıştır (Tekin, 2006):

- İç pazar koşullarındaki yetersizliği aşmak.
- Mevcut pazarları korumak.
- Zengin hammadde kaynaklarına ulaşmak.
- Köken ulusların bürokrasi, hukuk ve vergi mevzuatından uzaklaşmak.
- Rasyonel faaliyet gösterebilmek.
- Ev sahibi ülkelerin koruyucu önlemlerini aşmak.
- Ucuz iş gücü elde etmek vs.

5. Çok Uluslu Şirketlerin Yabancı Ülkelere Giriş Biçimleri

Çok uluslu şirketler, yabancı ülkelerde faaliyet göstermek için doğrudan yatırımların yanı sıra çeşitli yollara başvururlar. Bu yollardan bazıları aşağıda sıralanmıştır (Tekin, 2006):

- İhracat (en çok tercih edilen)
- Ortak yatırım
- Franchising
- Lisans anlaşmaları
- Portföy yatırımları
- Yap-işlet- devret anlaşması
- Sözleşmeli üretim
- Konsorsiyum
- Anahtar teslim
- Montaj operasyonları

6. Çok Uluslu Şirketlerin Etkileri

Çok uluslu şirketlerin yarattığı etkilerin en fazla yaşandığı alanlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır (Oran, 2020):

- Uluslararası ilişkilere yönelik etkileri
- Ödemeler dengesine yönelik etkileri
- Sanayi ve ticari ilişkilerine yönelik etkileri
- İstihdama yönelik etkileri
- Yabancı sermayeye yönelik etkileri
- Yatırım yapılan ve yatırım gerçekleştirilen ülkelere yönelik etkileri
- Ulus devletlerin işlevlerini değiştirici etkileri vs.

7. Çok Uluslu Şirket Türleri

Birden fazla ülkede faaliyet gösteren çok uluslu şirketler; büyüklükleri, faaliyet alanları ve küresel etkileri açısından üç ana kategoriye ayrılabilir (Turan, 2017):

7.1. Tek Merkezli Şirketler

Karar verme organı ve merkezi tek bir yerde olan işletmeler, genellikle tüm kararları tek bir kişi veya bir yönetim ekibi tarafından alır. Bu merkezi karar alma modeli, stratejik yönlendirme ve operasyonel koordinasyonu hızlı bir şekilde sağlayabilir, ancak yerel pazar dinamiklerini tam anlamak konusunda bazı zorluklar getirebilir.

7.2. Çok Merkezli Şirketler

Çok merkezli şirketlerde, genellikle bir ana merkez ve ona bağlı şubeler bulunmaktadır. Bu şirket yapısında, belirli konularda karar verme yetkisi şubelere devredilmiştir.

7.3. Dünya Merkezli Şirketler

Dünya merkezli şirketler genellikle küresel ve evrensel bir nitelik taşır. Yönetimde genellikle belirgin bir ev sahibi ülke veya köken ülkenin baskın rolü bulunmaz. Bu yapı, şirketin kültürel çeşitliliği benimsemesini ve farklı pazarlara daha etkili bir şekilde adapte olmasını sağlar.

8. Çok Uluslu Şirketlerin Karşılaştığı Riskler

Çok uluslu şirketler, faaliyet gösterdikleri bölge veya ülkelerde çeşitli risklere maruz kalabilirler. Bu risklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır (Akbulak, 2021):

- Kanuni ya da düzenleyici riskler
- Siyasi istikrarsızlık
- Sosyal ve kültürel riskler
- Döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmalar
- Suç veya şiddet tehlikesi vs.
-

9. Çok Uluslu Şirketler ile Yerel Şirketlerin Farkları

Çok uluslu şirketler ile yerel şirketler arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Çok Uluslu Şirketler ile Yerel Şirketlerin Farkları

Çok Uluslu Şirketler	Yerel Şirketler
Birden çok ülkede faaliyet gösterirler.	Kendi ülkelerinde faaliyet gösterirler.
Karmaşık iş yapıları vardır.	Basit iş yapıları vardır.
Birçok dilde iş yaparlar.	Tek bir dilde iş yaparlar.
UFRS'ye tabidirler	GAAP'a tabidirler
Dış pazarlara dış kaynak sağlarlar.	Kendi ülkelerine kaynak sağlarlar.

Kaynak: Akbulak, 2021

2. Araştırmanın Metodolojisi

2.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, Türk şirketlerinin 2022 yılındaki yurtdışı performanslarını detaylı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır. Küreselleşme ve uluslararası ticaretin etkisi altında, Türk şirketleri giderek artan bir şekilde uluslararası pazarlarda etkinlik göstermekte ve uluslararası rekabette önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, 2022'de Türk şirketlerinin yurtdışındaki başarıları, finansal performansları ve büyüme stratejileri üzerine odaklanacak olan araştırma, Türk iş dünyasının küresel düzeydeki konumunu anlamak için önemli bir katkı sağlayacaktır.

2.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, 2022 yılında yurtdışında faaliyet gösteren Türk şirketlerinin performanslarını değerlendirmek için "içerik analiz yöntemi" kullanılmıştır.

İçerik analizi, sadece geleneksel gözlemlenmenin ötesine geçmekle kalmayıp aynı zamanda daha objektif bir yorum yapma olanağı sağlamaktadır.

Bu sayede, Türk şirketlerinin uluslararası pazardaki performanslarına dair daha derinlemesine bir anlayış elde edilmesi amaçlanmaktadır. Bu veri kaynakları, araştırmanın sağlam bir temel üzerine inşa edilmesini ve yurtdışındaki Türk iş dünyasının güncel durumunu değerlendirmeyi mümkün kılacaktır.

Yapılan literatür taramasında, Capital Dergisi'nin 2023 yılında yayımladığı "Global 50 Türk'ün Yeni Hamleleri" ve T.C. Ticaret Bakanlığı'nın 2023 yılında açıkladığı "Yurtdışı Yatırım Raporu" verilerinden faydalanılmıştır.

2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, yurtdışında faaliyet gösteren çok uluslu Türk şirketlerinin 2022 performansları ile sınırlı tutulmuştur.

2.4. Bulgular

2.4.1. Çok Uluslu Türk Şirketleri ve 2022 Yılı Performansları

Türkiye, küreselleşmenin potansiyel tehlikelerine karşı ilk başlarda tedbirli bir yaklaşım sergileyerek uluslararası ticaret uygulamalarına güvenmekte tereddüt etmiştir. Ancak, sonraki yıllarda özellikle doğrudan yabancı sermaye faaliyetleriyle uyumlu bir politika izlediği

gözlemlenmiştir. 2000'li yıllardan itibaren Türkiye, uluslararası piyasalarda başarılı bir performans sergileyerek çok uluslu şirket yatırımlarını artırmış ve bu sayede ekonomik büyüme elde etmiş, küresel pazarda önemli bir konum edinmiştir (Oran, 2020).

Teknolojinin ilerlemesi ve taşımacılık sektörünün gelişimi, işletmelerin küresel çapta kâr oranlarını artırmak amacıyla yatırım yapmaya devam etmelerini desteklemektedir.

Son yıllarda, iç pazarda güçlenen Türk şirketlerinin, yurtdışı pazarlara açılarak kâr oranlarını artırdıkları gözlemlenmiştir.

T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Yurtdışı Yatırım Anketi-2023” çalışmasının sonuçlarına göre; Türk şirketlerinin yurtdışı yatırımlardaki ciro verisi 2022 yılında, bir önceki yıl olan 2021'e göre **43** milyar dolardan **53** milyar dolara yükselmiş, aynı dönemde yatırımlarından sağladıkları istihdam sayısı **168.088**'den **176.827**'ye çıkmıştır.

Türkiye yerleşik gerçek veya tüzel kişilerin yurtdışında gerçekleştirdikleri 2023 yatırımın 2022 sonu itibariyle sermaye pozisyonu **50,8** milyar dolar olarak belirlenmiştir. Yatırımcı ile yurtdışı yatırım arasındaki borç ilişkisi de dikkate alındığında, net yatırım pozisyonuna göre yurtdışındaki Türk yatırımlarının tutarı **54,1** milyar dolar olarak tespit edilmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2023).

2022 yılı sonu itibariyle yurtdışı Türk yatırımlarının bölgelere göre dağılımı aşağıdaki tabloda sıralanmıştır (Ticaret Bakanlığı, 2023).

Tablo 2: Türk Yurtdışı Yatırımlarının Bölgelere Göre Dağılımı

Sıra	Bölgeler	Yatırım Sayısı	Toplam Yatırım İçindeki Payı (%)
1	Avrupa Birliği (27)	750	37,41
2	Diğer Avrupa Ülkeleri	465	22,93
3	Diğer Asya Ülkeleri	229	10,88
4	Yakın ve Orta Doğu Asya	222	10,32
5	Kuzey Amerika	183	9,80
6	Kuzey Afrika	77	3,51
7	Diğer Afrika Ülkeleri	57	2,69
8	Okyanus. ve Kutup Bölg.	24	1,08
9	Orta Amerika ve Karayip.	18	0,82
10	Güney Amerika	11	0,48
11	Diğer Ülkeler	22	0,09
	Genel Toplam	2033	100

Kaynak: <https://ticaret.gov.tr/>

Tablo 2'de, 2022 yılında yurtdışındaki Türk yatırımlarının **750** tanesinin 27 Avrupa Birliği (AB) ülkesine, **450** tanesinin ise İzlanda, Norveç, İsveç gibi diğer Avrupa ülkelerine yapıldığı görülmektedir.

Bu yatırımların %70,2'si finans ve sigorta faaliyetleriyle öne çıkmaktadır. Yurtdışındaki yatırımlarda bölgesel dağılıma baktığımızda, en yüksek istihdamın diğer Avrupa ülkelerinde, toplamda 60.469 çalışanla gerçekleştiği saptanmıştır. Ayrıca, yurtdışındaki Türk yatırımlarının sermaye pozisyonuna göre %61,4'lük bir payla, toplamda 31,2 milyar dolarlık sermaye ile en çok AB'ye üye 27 ülkeye yapıldığı gözlemlenmektedir (Ticaret Bakanlığı, 2023).

Ticaret Bakanlığı'nın anketine göre, Türkiye'nin 31 Aralık 2022 itibariyle doğrudan yatırım yaptığı 128 ülke tespit edilmiştir. Bu ülkelerden ilk 10'a girenler, sermaye pozisyonlarına göre aşağıdaki tabloda listelenmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2023).

Tablo 3: Yurt Dışı Yatırımlarda İlk 10 Ülke

Sıra	Ülke	Yatırım Sayısı	Sermaye Pozisyonu (\$)
1	Hollanda	189	21.238.600.364
2	Birleşik Krallık	86	4.450.711.972
3	Jersey	4	2.968.227.119
4	Almanya	166	2.887.538.677
5	Amerika	171	2.683.571.678
6	Malta	31	2.028.158.558
7	Avusturya	8	1.761.967.354
8	Rusya	101	1.566.166.448
9	Cezayir	14	1.419.578.841
10	Kazakistan	61	1.007.215.083

Kaynak: <https://ticaret.gov.tr/>

Tablo 3'te, 2022 yılı sonunda yurtdışına yapılan yatırımların en yüksek olduğu ülkenin Hollanda, en düşük olduğu ülkenin ise Kazakistan olduğu görülmektedir.

Türk yatırımlarının Türkiye'nin dış ticaretindeki rolüne baktığımızda, 2022 yılında Türkiye'den yapılan yurtdışı yatırımlar için ihracat miktarının 15 milyar dolar olduğu, Türkiye'nin bu yatırımlardan gerçekleştirdiği ithalat miktarının ise 7,2 milyar dolar olduğu belirlenmiştir (Ticaret Bakanlığı, 2023).

Capital Dergisi'nin 2022 yılında yayımladığı "Yurt Dışında Kurulu En Büyük Türk Şirketleri/ Global 50 Türk Şirketi raporu aşağıdaki görselde yer almaktadır (Aydın Ayyacı, 2023).

Görsel: 1: Çok Uluslu Global Türk Şirketleri

YURT DIŞINDA KURULU EN BÜYÜK 50 TÜRK ŞİRKETİ (2022 cirosu, milyon dolar)					
1. ARÇELİK GLOBAL Arçelik A.Ş. 52 ülke 5.631		24. KORDSA ASYA Sabancı Holding Endonezya, Tayland 302	33. AKSA ENERJİ Kazancı Holding Afrika 174,5	42. FIBA COMMERCIAL PROPERTIES Fiba Grubu 3 ülke 85	
2. PLADIS Yıldız Holding 12 ülke 3.493		16. BORUSAN MANNESMANN GLOBAL Borusan Holding ABD, İtalya 679	25. TAV CONSTRUCTION TAV İnşaat 8 ülke 294	34. NATRON HAYAT Kastamonu Entegre Bosna Hersek 145	43. COŞKUNÖZ ALABUGA Coşkunöz Holding Tataristan 63,3
3. RENAISSANCE CONSTRUCTION Rönesans İnşaat 30 ülke RÖNESANSHOLDING 3.100		17. BORUSAN CAT Borusan Holding Kazakistan, Kırgızistan, Gürcistan, Azerbaycan ve Uzak Doğu Rusya 651,9	26. LIFECCELL Turkcell Ukrayna 289,9	35. KASTAMONU ITALIA SRL Kastamonu Entegre İtalya 134	44. ASENA TEXTILE Yeşim Group Moldova 60
4. ŞİŞECAM Şişecam Topluluğu 17 ülke 2.500	10. TFI-TAB GIDA ÇİN TFI -TAB Gıda Yatırımları Çin 1.400	18. NETLOG Netlog 6 ülke 600	27. AKSA JENERATÖR Kazancı Holding 19 ülke 244	36. ISBANK İş Bankası Almanya, Rusya, Gürcistan 131,4	45. BEST Turkcell Belarus 56,5
5. YILDIRIM GROUP Yıldırım Şirketler Grubu 55 ülke 2.300	11. TİRYAKİ AGRO Tiryaki Agro 24 ülke 1.400	19. CREDIT EUROPE BANK Fiba Grubu 7 ülke 581	28. GLOBAL PORTS HOLDING PLC Global Yatırım Hold. 15 ülke 198,1	37. FIBA RETAIL Fiba Grubu Rusya, Ukrayna 125	46. ZPC OTMUCHOW S.A. Kervan Gıda Polonya 56,1
6. CCI INTERNATIONAL Anadolu Grubu 11 ülke 2.100	12. ANT YAPI Ant Yapı Rusya, İngiltere, ABD 1.000	20. ECZACIBAŞI ALMANYA Eczacıbaşı Holding Almanya 401	29. KASTAMONU ROMANIA SA Kastamonu Entegre Romanya 184	38. KORDSA GÜNEY AMERİKA Sabancı Holding Brezilya 124	47. ECZACIBAŞI RUSYA Eczacıbaşı Holding Rusya 56
7. LC WAIKIKI LC Waikiki 58 ülke 2.000	13. TAV HAVALİMANLARI TAV Havalimanları 29 ülke 924,5	21. KORDSA EMEA Sabancı Holding 3 ülke 383	30. EKOL LOGISTIC EUROPE Ekol Lojistik 12 ülke 182	39. AKSA ENERJİ Kazancı Holding Özbekistan 93,2	48. KERVAN USA LLC Kervan Gıda ABD 46,8
8. TOSYALI Tosyalı Holding Cezayir, Senegal, Angola 1.856	14. SARKUYSAN GLOBAL Sarkuysan ABD, Bulgaristan, Almanya 825	22. KORDSA KUZEY AMERİKA Sabancı Holding ABD 345	31. MESA Mesa Holding Rusya, Irak, Özbekistan 182	40. ECZACIBAŞI İTALYA Eczacıbaşı Holding İtalya 90	49. ECZACIBAŞI İNGİLTERE-FRANSA Eczacıbaşı Topluluğu İngiltere, Fransa 39
9. EFES BREWERIES INTERNATIONAL Anadolu Grubu 6 ülke 1.800	15. EYVAP GLOBAL Evyap 10 ülke 784,2	23. LLC KASTAMONU INTEGRATED Kastamonu Entegre Elabuga, Tataristan, Rusya 328	32. JADE TEXTİLE Yeşim Group Mısır 175	41. KASTAMONU BULGARİA A.D. Kastamonu Entegre Bulgaristan 86	50. CMA ROMANYA Coşkunöz Holding Romanya 34,3

NOT: 2022 ortalama dolar kuru 16,56, Euro kuru 17,38 olarak alınmıştır. Sıralama 2022 ciro rakamına göre yapılmıştır.

Kaynak: <https://www.capital.com.tr/> Görsel 1'de, 52 ülkede faaliyet gösteren Arçelik'in, Global 50 Türk şirketi arasında ilk sırada yer aldığı, CMA Romanya'nın ise Coşkunöz Holding'in son sıradaki konumunda bulunduğu görülmektedir.

Yurtdışında 2022 yılında en hızlı büyüyen 10 Türk şirketi, aşağıdaki tabloda 2022 büyüme oranına göre büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır (Aydın Ayvacı, 2023).

Tablo 4: Yurt Dışında En Hızlı Büyüyen 10 Türk Şirketi

Sıra	Şirket İsmi	2021-2022 Ciro Değişimi (%)
1	Sarkuysan Global	223,5
2	Borusan Mannesmann Global	160,4
3	Eczacıbaşı Almanya	90,9
4	TAV Havalimanları	79,5
5	Global Ports Holding PCL	63,4
6	Tiryaki Argo	46,6
7	Kordsa Kuzey Amerika	46,2
8	Isbank	42,4
9	CCI International	40,0
10	Yıldırım Group	35,3

Kaynak: <https://www.capital.com.tr/>

Tablo 4'te, elektrolitik bakır tel mamulleri üreten Sarkuysan Global işletmesinin listenin başında yer aldığı, metal, madencilik, liman yönetimi, lojistik, enerji, inşaat gibi sektörlerde faaliyet gösteren Yıldırım Group'un ise listenin son sırasında yer aldığı görülmektedir.

2022 yılı, 10 Türk şirketin cirosundaki yurt dışı payları aşağıdaki görselde yer almaktadır (Aydın Ayvacı, 2023).

Tablo 5: 10 Türk Şirketin Cirosunda Yurt Dışı Pay Oranları

Sıra	Grup/ Şirket İsmi	Yurtdışı Payı (%)
1	TAV İnşaat	77
2	Arçelik A.Ş.	70
3	Rönesans Holding	67
4	Aksa Jeneratör	67
5	Yıldırım Group	66
6	Borusan CAT	57
7	TAV Havalimanları	56
8	Tiryaki Argo	54
9	Borusan Mannesmann	51
10	Kervan Gıda	50

Kaynak: <https://www.capital.com.tr/>

Tablo 5'te, havaalanları, uçak hangarları, mağazalar, kafe, restoran, oteller, yolcu salonları inşa etme gibi faaliyetleri bulunan TAV İnşaat'ın %77 oranla listenin başında yer aldığı, enerji üretimi ve satışı ile uğraşan Aksa Enerji'nin ise %10 oranla listenin son sırasında yer aldığı görülmektedir.

SONUÇ

Küreselleşme sürecinin hız kazanması, mekânsal sınırların ortadan kalkmasına ve çok uluslu şirketler aracılığıyla bilgi, mal, hizmet ve sermaye transferinin kolaylaşmasına yol açmıştır. Bu sürecin önemli aktörlerinden olan çok uluslu şirketler, sayılarını artırarak dünya ekonomisine yön vermiş ve ülkelerin kalkınmasında etkin bir rol üstlenmişlerdir.

Yaklaşık iki buçuk yıl süren pandemi, dünya çapında ekonomideki belirsizlikler, Rusya-Ukrayna savaşı, artan küresel faizler, enflasyonist baskılara rağmen Türk şirketleri, uluslararası arenada yeni başarılar elde etmeye devam ettikleri tespit edilmiştir.

Bu çalışma, küreselleşme ile çok uluslu şirketlerin karşılıklı olarak birbirini etkilediği sonucunu ortaya koymaktadır. Global olaylar ve ekonomik dalgalanmalara rağmen Türk şirketlerinin dayanıklılığı ve adaptasyon yetenekleri, küresel rekabet içindeki konumlarını güçlendirmektedir. Küresel etmenlerin yerel iş dünyasına etkilerini anlamak, gelecekteki stratejik planlamalar için önemli bir perspektif sunmaktadır.

KAYNAKLAR

Akaner, U. (2020). “Türkiye’de Çok Uluslu Şirketlerin Doğrudan Yabancı Yatırımlarını Etkileyen Faktörlerde Küreselleşme Etkisi” Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Karabük.

Akbulak, Y. (2021). “Çok Uluslu Şirket Dedikleri (Derleme)”, *Legal Blog*, <https://legal.com.tr/blog/genel/cok-uluslu-sirket-dedikleri-derleme/#:~:text=%C3%87ok%20uluslu%20%C5%9Firket%20>, (Erişim Tarihi: 10.12.2023).

Aydın Ayvacı, Ö. (2023). “Global 50 Türk’ün Hamleleri”, *Capital*, <https://www.capital.com.tr/is-dunyasi/arastirmalar/global-50-turkun-yeni-hamleleri>, (Erişim Tarihi: 10.12.2023).

Bayar, F. (2008). “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Üçüncü Kitap, ss.25-34, T.C. Seul Büyükelçiliği.

Çeken, H. (2003). “Küreselleşme Sürecinde Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımın Önemi”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi (Yayımlanmamış), Balıkesir.

Gilpin, R. (1987). “The Political Economy of International Relations”, *New Jersey: Princeton University Press*.

Koçtürk, O ve Eker, M. (2012). “Dünyada ve Türkiye’de Yabancı Sermaye Yatırımları ve Çok Ulusu Şirketlerin Gelişimi”, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 18(1), ss.35-42.

Oran, İ. (2020). “Çok Uluslu Şirketler, Stratejileri ve Küreselleşmedeki Rollerini”, *Journal of Life Economics*, Cilt:7, Sayı:1, ss. 1-16.

TASAM.(2006). “*Küreselleşmenin Boyutları ve Etkileri*”, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, https://tasam.org/tr-TR/Icerik/211/kuresellesmenin_boyutlari_ve_etkileri (Erişim Tarihi: 09.12.2023).

Tekin, Y. (2006). “*Türkiye’de Çok Uluslu Şirketlerde İstihdam ve Ücret Politikaları*”, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Ticaret Bakanlığı. (2023). Uluslar arası Hizmet Ticareti Genel Müdürlüğü, Yurtdışı Yatırım Raporu, “*Yurtdışı Yatırım Anketi-2023*” <https://ticaret.gov.tr/data/5c4ac3db13b876297ce9a568/Yurtd%C4%B1%C5%9F%C4%B1%20Yat%C4%B1r%C4%B1m%20Anketi%20-%202023%20Sonu%C3%A7%20Raporu.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.12.2023).

Turan, M. (2017). “*Dünya Ekonomisinde Çok Uluslu Şirketlerin Ekonomik Açısından Değerlendirilmesi*”, Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.

Tutar, H. (2000). “*Küreselleşme Sürecinde İşletme Yönetimi*”, *Hayat Yayıncılık*, İstanbul.

Tümer, M. (1998). “*Çok Uluslu İşletmelerde Kültürün Yöneticiler Üzerine Olan Etkileri*”, *Human Resources*, Ekim-Kasım-Aralık 98